

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digitaalinen kompassi kokoaa kattavasti yhteen digitalisaation ja datatalouden päätavoitteet ja toimenpiteet. Siinä on huomioitu teknologianäkökulman lisäksi hyvin ihmisten osaamisen vahvistaminen eri tavoin. Lisätietoja ja vahvistusta, miten digitalisaatio tulee liittymään ihmisten arkeen, osaamiseen, hyvinvointiin ja oppimiseen tulevaisuudessa ja mihin asioihin pitää kiinnittää huomiota on esitetty Oulun yliopiston GenZin White Paperissa:
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526231471.pdf>

Laajoja kansanjoukkoja palvelevat perinteiset digitaliset palvelut synnyttävät helposti mahdollisen riskin kansalaiseen kohdistuvasta valvonnasta. On huomioitavaa, että monimuotoinen digitaalisuus muuttaa nykyisen persoonalähtöisen luottamusyhteiskunnan käsitystä kohti digiluottamusta, jossa jokainen prosessi ja toiminto tulee olla luotettavasti varmennettu (Zero trust).

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksessä on hyvin kuvattu muutoksen merkitys, tavoitteet ja toimenpidetarpeet kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Kokonaisuus vastaa hyvin tarkoitukseen, mutta aikataulun mukaisen toteutuksen sekä investointien rahoituksen osalta asiat jäävät esityksessä avoimiksi.

Esityksessä todetaan, että muutos edellyttää Suomelta panostuksia ja investointeja kehityksessä mukana pysymiseksi. Nopea aikataulu johtaa myös siihen, että olemassa olevia mittaviakin investointeja täytyy alas kirjata ja korvata mittavilla uusilla investoinneilla. Näiden muutosten toteuttaminen edellyttää merkittävää julkista rahoitusta, jonka toteutus ei käy ilmi esityksestä. Esitettyjen muutosten toteuttamiseen liittyy myös välttämättömiä merkittäviä palvelurakenteen organisatorisia muutoksia, joiden toteuttamien annettussa aikataulussa, julkishallinnon osalta

haasteellista. Muutosten toteuttaminen, suunnitellussa aikataulussa, johtaa myös osaavien resurssien vajeeseen, jota suunnitelman aikataulun puitteissa haasteellista saada paikattua. Esityksessä ei ole riittävästi huomioitu uudistuneen lainsäädännön muutoksien vaikutuksia palveluiden toteutukseen, toteutuksien mahdollisiin aikatauluihin ja toteutusten kustannuksiin.

Esityksessä todetaan, että ”Suomen tavoite on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot neljään prosenttiin bruttokansatuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Toteutuessaan tällä olisi vaikutusta myös digitalisaatiota edistävien teknologioiden kehitykseen.” Esitys tutkimus- ja kehittämismenot kasvattamisesta on edelleen tässä yhteydessä ehdollisena. Esitys tutkimus- ja kehittämismenojen kasvattamisesta on välttämätöntä, jotta emme putoa tässä muutoksessa kansainvälisessä kehityksessä jälkeen.

Haasteiden osalta ei ole tuotu esille datatalouden riskejä esim. palvelutuotannon pirstaloitumisen ja datan liikkuvuuden ja palveluketjutusten synnyttämiä riskejä. Jo nyt kansalaisille tarjotut palvelut konsolidoituvat, konvergoituvat ja digitalisoituvat yhtä aikaa (vrt media-ala, soteala). Tällöin alustatalous ja sen sisältämä operaattorimalli mahdollistavat sen, että valta ja raha valuvat yhä harvemmille toimijoille, ja usein Suomen ja suomalaisten ulkopuolelle. Nämä digitalisaatiokehityksen, ilmeisen dystopiset, vaikutukset eri toimialojen kehitykseen tulisi ymmärtää ja vakavasti huomioida digikompassin kokonaisuudessa.

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Koulutuksen osalta esitetään tavoitteet Suomen ja kansalaisten digitaalisten perustaitojen sekä digitaalisen osaamisen osalta. Asetettujen tavoitteiden toteuttaminen kuitenkin edellyttää toimenpiteitä, joita osin kuvattu, mutta toteuttamisen edellyttämä rahoitus on edelleen epävarma, (esim. TKI-investoinnit 4% BKT:stä vuoteen 2030 mennessä) tai mahdollista rahoitusta tarvittaville toimenpiteille ei ole avattu.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Infrastuktuureista on avattu tavoitteita datataloudelle, kyberturvallisuudelle ja tietoliikenteelle. Esitys kuvaa hyvin muuttuvaa infrastuktuurin toimintaympäristöä. Asetettujen tavoitteiden toteutuskeinot ja vaikutukset erilaisiin organisaatioihin ja yrityksiin kaipaisivat hieman laajempaa käsittelyä, esim. ”Korkea kyber- ja tietoturvan taso sekä osaaminen pitävät yllä talouden ja yhteiskunnan kilpailukykyä kaikilla sektoreilla.”

Reunalaskenta, jossa laskentakapasiteettia on sijoitettu lähelle käyttöpaikkaa, puuttuu kansallisen tason digikompassin digitaalisen infrastruktuurin kuvauksesta, vaikka se on mukana EU-tasolla (ks. Liite 2). Reunalaskennan rooli tulisi huomioida tulevaisuuden digitaalisessa infrastruktuurissa.

Uuden teknologian kehityksen osalta olisi hyvä selventää aikatauluja suhteutettuna digikompassin aikatauluun. Esimerkiksi 6G:n käyttöönotto ajoittuu 2030-luvulle, mutta sen tutkimus- ja kehitystyö, ajoittuvat digikompassin ajalle. Yhtä aikaa nykyjärjestelmien jatkokehitys jatkuu.

Luonnoksessa esitetään digitaalisuuden ilmasto- ja ympäristönäkökulma, jossa korostetaan tarvetta kestäville tieto- ja viestintäteknologiaratkaisuille ilmasto-ongelmien ratkaisijaksi. Kestävyys ja kestävä kehitys muodostavat laajan kokonaisuuden, jossa ilmasto-ongelman ratkaiseminen on yksi osa. Digitaalisuuden yhteys laajemmin kestävyteen tulisi huomioida digikompassissa. Kestävyys korostuu kappaleen 2 arvoissa, mutta yhteys esimerkiksi digitaaliseen infrastruktuuriin kappaleessa 3.2 rajoittuu ilmasto-ongelmaan. Esimerkiksi yhteyttä YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin ei ole mainittu missään kohdassa, vaikka kestävyys on ajuri esimerkiksi tulevaisuuden 6G-järjestelmien TKI:lle (ks. Oulun yliopiston 6G lippulaivan white paper <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526226699.pdf>)

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Suomalaisten yritysten (erityisesti SME-yritysten) toimintaedellytysten parantaminen innovaatiopolitiikan avulla puuttuu luonnoksesta. Tähän liittyy yritysten innovaatiotoimintaa edistävä innovaatiopolitiikan lisäksi sitä mahdollistava regulaatio ja regulaation ymmärtäminen ja hyödyntäminen innovaatiopolitiikassa ja yrityksissä. Erityisesti pienten yritysten resurssit ovat hyvin rajalliset, minkä vuoksi tieto ja vaikuttamismahdollisuudet omaan toimintaympäristöön tulisivat olla saatavilla myös ilman suuria panostuksia.

Yrittäjien digiosaamisen tasoa tulisi aktiivisesti parantaa esimerkiksi suunnatun koulutuksen ja TKI-projektien kautta. Tämän hetken TKI-rahoitusmallit (esim. Business Finlandin Co-Innovation projektit) eivät tue isoja konsortioita, joihin SME-yritysten kynnys osallistua on matalampi ja oppiminen isommilta toimijoilta on osoittautunut tehokkaaksi.

Luonnoksessa esitetään, että yritysten on ymmärrettävä oma roolinsa ekosysteemissä ja datan jalostamisessa. Yritystoiminta perustuu kuitenkin liikevaihdon kautta saatavaan voitolliseen tulokseen, jolloin datatalouden ja alustatalouden kehittämisessä, ja siihen osallistumisessa, tulee ottaa huomioon yritysten mahdollisuus kannattavaan ja voitolliseen liiketoimintaan. Varsinkaan pk-sektorilla ajatus datan luovuttaminen vastikkeetta ekosysteemin käytettäväksi ei ole relevantti.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Tavoite, että Suomessa on vuonna 2030 maailman tehokkain julkinen sektori on kunniahimoinen, jonka toteuttaminen edellyttää olemassa olevien järjestelmien ja palveluiden uudistamista vastaamaan esityksen tavoitteita. Esitetty aikataulu ja muutoksen edellyttämän rahoituksen (yli vaalikausien ulottuvia merkittäviä investointeja) sekä osaavan henkilöstön saatavuuden epävarmuus on suuri riski asetettujen tavoitteiden toteutumiselle. Toimintaympäristössä samaan aikaan

tapahtuva voimakas julkisen talouden kestävyysvaje sekä väestön ikääntyminen ja työikäisen väestön väheneminen luo lisähaasteita hankkeelle.

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ei lausuttavaa

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ei lausuttavaa

Nylund Päivi
Oulun yliopisto